

De toekomst van de milieustraat

Een belangrijke bijdrage die gemeenten en publieke bedrijven kunnen leveren aan de regionale transitie naar een circulaire economie is de doorontwikkeling van de milieustraat / circulair ambachtscentrum.

December 2024

Een belangrijke bijdrage die gemeenten en publieke bedrijven kunnen leveren aan de regionale transitie naar een circulaire economie is de doorontwikkeling van de milieustraat en andere circulaire activiteiten naar een circulair netwerk of centrum als belangrijk onderdeel van hun grondstoffenvisie. Dit is een ontwikkeling waar het publieke domein niet alleen aan de lat staat en direct invloed op heeft maar ook waar zij snel impact op kan maken.

Daarom is deze ontwikkeling een belangrijk onderdeel van de Toekomstvisie 2035. Dit stappenplan is een hulpmiddel om te komen tot een weloverwogen keuze voor de inrichting van brengvoorzieningen voor producten en grondstoffen.

Overwegingen vooraf

De Greenfield studie besteedt in scenario 3.1 aandacht aan het hernoemen van de milieustraat. De naam van de toekomstige milieustraat/CA is belangrijk voor het uitdragen van het circulaire gedachtengoed. Veel gemeenten en publieke bedrijven zijn op zoek naar een nieuwe naam voor de stort, milieustraat, afvalbrengstation, circulair ambachtscentrum, recyclestraat, grondstoffenplein. Ter overweging wordt vooral meegegeven dat dit vaak om vage of abstracte termen gaat die niet altijd de lading dekken. Een citaat uit de Greenfield studie is:

"Door het woord 'milieustraat' te gebruiken, wordt er gedacht dat er een lineaire structuur is waar mensen producten kunnen achterlaten en doorgaan. Daarentegen is recycleplein een term die een circulaire betekenis heeft. Hier kunnen gemeentes creatief mee omgaan."

Daaruit volgt dat een nieuwe naam circulariteit moet uitstralen. Dat betekent dat er gekozen kan worden uit termen als plein, park, rotonde of centrum. Daarnaast zal het woord ervoor de lading zo goed mogelijk moeten dekken. Circulair, hergebruik en recycling, milieu-inspiratie, grondstoffen, (ont)spullen of de R van de R-ladder zijn daarbij voorvoegsels die de revue zijn gepasseerd.

(Her)waardering milieustraat en haar medewerkers

Tijdens de ledensessie uit fase 2 een belangrijk aandachtspunt naar voren over de uitstraling van en gedrag op de milieustraat:

"De milieustraat heeft meer bezoekers dan de paspoortbalie, maar minder uiterlijke kwaliteit en dan mogen ze ook nog eens de grondstoffen kapot gooien."

De herwaardering van de milieustraat vraagt om een gastvrije, schone, inspirerende en circulaire uitstraling met bijpassende communicatie en ontvangst. Inwoners moeten het gevoel hebben dat ze iets goeds doen en dat er met de gebrachte spullen en grondstoffen nog mooie dingen gemaakt kunnen worden. Daarmee worden zij verleid om spullen, materialen en apparaten een tweede kans te geven en niet weg te "gooien". De milieustraat kan vanuit de grondstoffenvisie worden gezien als **bovengrondse goudmijn**.

De medewerkers van de milieustraat/CA zijn van **cruciaal belang** voor het succes van de transitie naar een circulair netwerk. Zij worden een grondstoffencoach die inwoners helpen bij het op de juiste manier afdanken en innemen van spullen, materialen en apparaten voor hergebruik. Door hen actief te betrekken voelen ze zich gewaardeerd en betrokken en zijn zij er extra scherp op dat herbruikbare spullen en materialen niet in de verkeerde container "gegooid" worden maar worden ingeleverd voor hergebruik.

Een andere belangrijke maatschappelijke **meerwaarde** is de inzet van sociale werkgelegenheid bij de circulaire activiteiten op de milieustraat. Waar enerzijds over business cases wordt gesproken, is de maatschappelijke waarde niet alleen een onderschatte waarde maar ook een onmisbare die veel kansen biedt.

Programma circulair ambachtscentrum uit Nationaal Programma CE

De afgelopen jaren is er al veel ervaring opgedaan binnen het **programma circulair ambachtscentrum**. Het doel van het programma is om in 2030 in Nederland een landelijk dekkend netwerk van circulaire ambachtscentra te hebben en daarmee hergebruik en reparatie te bevorderen. Een circulair ambachtscentrum combineert minimaal de functies van een milieustraat, kringloopwinkel, reparatiewerkplaats, onderwijs en het sociaal domein, waardoor spullen en materialen langer in gebruik blijven en onnodig storten en verbranden wordt voorkomen.

Er zijn al meerdere publicaties over de doorontwikkeling van de milieustraat/ CA opgesteld, zoals bijvoorbeeld het Onderzoek milieustraat van de toekomst. Dit onderzoek helpt om bij de doorontwikkeling van de milieustraat/CA, hogere stappen op de R-ladder te zetten.

De focus bij circulaire ambachtscentra lag de afgelopen periode vooral op de inzameling en het hergebruik van spullen en producten. Een circulair ambachtscentrum richt zich op de hogere treden van de R-ladder, waaronder 'Reuse', 'Repair', 'Refurbish' en 'Repurpose'. Maar de wettelijke, publieke inzameltaak van de milieustraat is en wordt nog breder en richt zich ook op de 'Recycle' trede daaronder. Daarom is het belangrijk om bij de doorontwikkeling zorgvuldig een aantal checkvragen uit onderstaand stappenplan te doorlopen.

Het programma circulair ambachtscentrum loopt nu een aantal jaren. Om het doel van een landelijk dekkend netwerk te halen, zijn er een aantal aandachtspunten voor een succesvolle bijdrage aan transitie CE geïnventariseerd waar rekening mee moet worden gehouden. Of je nu al een ambachtscentrum heeft gerealiseerd of niet. De aandachtspunten zijn:

1. Juridische (on)mogelijkheid levensduurverlenging, reparatie en hergebruik
2. Borging kennisuitwisseling
3. Financiering en businesscase inzichtelijk maken
4. Ontwikkeling (boven)regionale samenwerking en afzetmarkten
5. Krapte op de arbeidsmarkt en mogelijkheden opleiding
6. Organisatie en coördinatie vanuit programma CA
7. Communicatie en gedragsverandering

Stappenplan

Er is geen 'one size fits all' oplossing voor de inrichting van milieustraten en/of circulaire netwerken. Daarom is het goed om vooraf een aantal zaken op een rijtje te zetten en keuzes te maken die bij het verzorgingsgebied past. Onderstaand stappenplan met checkvragen helpt hierbij.

Bij iedere stap komen de volgende punten terug:

- Inzet en afstemming met sociaal domein
- Landelijke, regionale en lokale samenwerkingspartners
- Communicatie-inzet en bewustwordingsdoelen

1. Aanleiding en beleidskader

De aanleiding voor de (door)ontwikkeling van een milieustraat/CA is vaak een (voorgenomen) wijziging van het beleidskader of het opdoen van inspiratie bij andere gemeenten. Daarom is het goed om dit voorafgaand aan verdere planvorming goed te inventariseren:

- Wat is het lokale of regionale beleidskader waarbinnen de (door)ontwikkeling plaatsvindt?
- Voor wie en waarom vindt de doorontwikkeling plaats? Dus vanuit welke concrete vraag gebeurt dit? Belangrijk hierbij is het inwonersperspectief.
- Welke positie wil je in de cirkel innemen? Hoe ver wil je richting de voorkant (preventie, kringloop, consumentengedrag) of achterkant gaan (verwaarden, afzet, vermarkting, teruggeven aan inwoners)?

2. Beschrijving huidige situatie

Om naar de toekomst te kunnen kijken, zal eerst de huidige situatie in kaart gebracht moeten worden. Mogelijk heeft er al een herframing van de milieustraat naar circulair netwerk plaatsgevonden:

- Welke circulaire initiatieven zijn er al in de gemeente en kunnen die bij elkaar gebracht worden in een netwerk? (denk hierbij aan kringloopwinkels, naaiateliers, tweedehands kledingzaken, fietsenmaker).
- Welke samenwerkingspartners heb je al lokaal, regionaal of landelijk, en welke wil je nog hebben en heb je nodig? Denk hierbij niet alleen aan de usual suspects zoals kringloopbedrijven, inzamelaars en sociale werkvoorziening maar ook aan lokale bedrijven en winkeliers, onderwijsinstellingen, andere afdelingen van de gemeente en de omgevingsdienst. Maar ook aan milieustraten/CA in de regio voor de ontwikkeling van een netwerk en de uitwisseling van kennis en producten.

- Wat zijn de huidige activiteiten op de milieustraat en/of CA of andere locaties?
 - Inzameling grondstoffen (wettelijke taak)
 - Inzameling kringloopgoederen
 - Terugwinning grondstoffen
 - Verkoop kringloop goederen
 - Reparatie en demontage producten
 - Onderwijsactiviteiten
 - Voorlichting en educatie
 - Sociaal werkgelegenheid
 - Demontage en werkplaats
 - Spullenbibliotheek ten behoeve van de economie
 - ...

- Welke verschillende stromen worden ingezameld en waar?
 - Afdankte elektrische en elektronische apparatuur
 - Asbest
 - C-hout
 - Gasflessen, brandblussers en overige drukhouders
 - Grond
 - A-hout en B-hout
 - Banden van voertuigen
 - Dakafval
 - Geëxpandeerd polystyreenschuim
 - Gemengd steenachtig materiaal, niet zijnde asfalt en niet zijnde gips
 - Gips
 - Grof tuinafval
 - Harde kunststoffen
 - Matrassen (deze mogen hierbij niet in contact komen met hemelwater)
 - Metalen
 - Papier en karton
 - Textiel, niet zijnde tapijt
 - Vlakglas
 - KCA
 - Kringloop
 - ...

- Wat is het huidige (acceptatie)beleid op de milieustraat en waarom?
 - Aantal kilogram/keer gratis
 - Gratis/niet-gratis per grondstofstroom
 - Tarieven per aangeboden hoeveelheid
 - Aantal medewerkers
 - ___ uur open
 - Wel/niet op afspraak

- Op welke wijze kunnen mensen zich ontdoen van hun producten en grondstoffen?
 - Aangenomen door medewerker
 - Op een tafel
 - In een container zetten/leggen
 - In een container gooien

- Is er sprake van flankerend beleid?
 - Communicatie
 - Inzamelhulpmiddelen
 - Overig

3. (Door)ontwikkeling milieustraat/CA

Daarbij is het goed om aan de hand daarvan voor je lokale situatie de volgende vragen te beantwoorden:

- Welke product- of grondstofstromen wil je blijven (of extra gaan) inzamelen? Onderzoek de vraag en welke regionale samenwerkingspartners je hiervoor kunt vinden.
- Welke activiteiten wil je (gaan) uitvoeren of opschalen?
 - Inzameling grondstoffen (wettelijke taak)
 - Inzameling kringloopgoederen
 - Terugwinning en distributie grondstoffen
 - Verkoop kringloop goederen
 - Reparatie en demontage producten
 - Onderwijsactiviteiten
 - Voorlichting en educatie
 - Sociaal werkgelegenheid
 - Demontage en werkplaats
 - Spullenbibliotheek ten behoeve van de economie
 - ...
- Wil je dit op 1 plek of juist op meerdere plaatsen binnen de gemeente?
- Welk doel en welke rol heeft de milieustraat (productie grondstoffen/CA (ambachtscentrum))?
- Wat is de noodzakelijke en/of beschikbare schaalgrootte?
- 7000 m² – 1 hectare voor de hierboven genoemde activiteiten. Natuurlijk kunnen circulaire activiteiten ook op meerdere locaties plaatsvinden bij beperkte ruimte.
- Kun je aanvullende inleverpunten regelen (zoals een mobiele milieustraat maar ook bijvoorbeeld het verwijzen naar een lokaal sloopbedrijf voor puin of naar de bouwmarkt of supermarkt voor elektrische apparaten).
- Afstemming tussen inzamelpunt en kringloopwinkel. Door gericht in te zamelen kunnen meer spullen verkocht worden in de kringloopwinkel en worden vraag en aanbod goed op elkaar afgestemd.
- Wil je inspelen/ontzorgen op speciale momenten in het leven waarbij veel spullen vrijkomen en/of nodig zijn (verbouwen, verhuizen, samenwonen, gezinsuitbreiding, opruimen) zo ja, op welke manier?
- Wil je gebruik maken van sociale werkgelegenheid: Betrek het sociale domein al bij de plannen aan de voorkant.
- Juridisch kader levensduurverlenging, afvalstatus. Kortom, wat zijn de mogelijkheden en onmogelijkheden om optimaal gebruik te maken van de milieustraat als onderdeel van een Circulair Ambachtsnetwerk?

4. Praktische uitvoering: Van aaibaar naar schaalbaar

- Aankoop grond of uitbreiding bestaande locatie?
- Duurzame en burgerinitiatieven zoals deeleconomie, repaircafés en kringlopen faciliteren.
- Vestiging circulaire initiatieven stimuleren en bestaande behouden met positieve vestigingsvoorwaarden.
- Specialiseren in bepaalde stromen in afstemming met andere initiatieven (landelijk of in de regio).
- Afstemming activiteiten met omgevingsdienst.
- Combinatie met winkel op dezelfde locatie of niet?
- Haalbaarheidsonderzoek afzetmarkt van zowel circulaire producten als grondstoffen.
- Opleiden medewerkers tot grondstofcoach.
- Inspiratie, beleving en bewustwording door communicatie.
- Circulaire planologie: Mogelijke logistieke combinaties onderzoeken zoals combinatie met het inzamelen van gelijksoortige KWD-afvalstromen of bijvoorbeeld met een pakketpunt.

5. Betrokkenheid creëren en evalueren

- Is iedereen aangehaakt (inwoners, onderwijs, winkeliers)?
- Is voldoende duidelijk welke activiteiten er plaatsvinden?
- Worden de juiste dingen gedaan qua inzet, milieurendement en vraag?
- Zet een goede monitoring op van alle activiteiten, product- en materiaalstromen.